

EL DOCUMENT DEL MES DE L'ARXIU COMUNAL D'ANDORRA LA VELLA

Setembre 2019. Núm. 28

La presó de la plaça príncep Benlloch

La plaça¹ ha estat un dels espais més importants d'Andorra en tractar-se d'un espai central social i polític -a causa de la proximitat amb la Casa de la Vall-, i alhora testimoni de grans moments històrics com les rebudes als Coprínceps o la darrera sentència a mort al Principat. Entre els elements més desconeguts i poc documentats hi ha la presó que avui dia es pot veure parcialment a través d'una cristallera. La presó -segons els indicis de la recerca-estaria situada en un edifici, a tocar de l'actual Comú, que va ser enderrocat possiblement l'any 1939.

D'esquerra a dreta: Rectoria, carnisseria i l'edifici on probablement es trobava la presó. Any 1921

©Centre Excursionista de Catalunya

El document que ens aporta les característiques de la construcció és el projecte, elaborat a demanda de Jaume Font Molné, comissionat pel Consell General de les Valls d'Andorra. El va fer Andreu Pedro, de Ransol (Canillo), el 24 de febrer de 1860, a petició del Consell General².

A l'esquerra l'edifici en el qual es trobaria el calabós. A la dreta el calabós protegit per una cristallera.

¹ Abans de la dedicació al bisbe Benlloch l'any 1913 era anomenada la plaça d'Andorra .

² Document facilitat per Narcís Castells. Arxiu Casa Som

En els pactes de la construcció destaca, en primer lloc, el calabós, l'element avui parcialment visible:

“un calaboso a dintre la peña, tenin deu pams a tot cuadro, fet de bolta sens fusta, y no-y porà aber sinó un escaliró an defora per entrar a la presó, que serà demon del calaboso, y al calaboso una petita finestra ab tampa de ferro y forrollat, y pañ y clau, tot ben fort.”

La plaça príncep Benlloch. Es veu la rampa de pedra –esquerra-que s'utilitzava per carregar i descarregar els carros. Any 1900-1913. ©Centre Excursionista de Catalunya

La propietat del Consell General del que anomenem presó del Quart es confirma en una escriptura entre el Quart d'Andorra i el Consell General arran d'unes desavinences per la contractació de mestre públic³. En aquest conveni, signat el 22 de desembre de 1920, el Quart d'Andorra renunciava als drets que tenia com a escola a la Casa de la Vall i el Consell General a la presó. **“En cambi el Consell General cedeix y renuncia perpètuament á favor del Quart d'Andorra tots los drets y accions que pugués tenir sobre lo local destinat per presó, situat al peu de la plassa de la present vila...”**⁴

³ Ayala, J.L.: *La pèrdua dels drets del Quart d'Andorra la Vella a la Casa de la Vall*. Papers de Recerca Històrica volum 9. SAC. 2019

⁴ Conveni entre el Quart d'Andorra i el Consell General. 22-12-1920_Arxiu Comunal d'Andorra la Vella

Al conveni s'esmenta que el local està situat al peu de la plaça i ens orienta a pensar-juntament amb la ubicació- que es tracta de l'edifici assenyalat. La reciprocitat inclou la renúncia dels drets del Quart a la Casa de la Vall i del Consell General a la presó, tot i que el Quart havia de pagar 257 pessetes⁵. No disposem d'informació sobre el nombre de presos que podria haver acollit la presó, però possiblement, després de l'intercanvi, el Quart ja no l'hauria emprat amb aquesta finalitat.

A l'esquerra es pot apreciar el que considerem l'edifici de la presó. S'observa una porta lateral que dona accés i és probable que la cita "barrenar el roch de la presó" es referís a la zona assenyalada.

Any 1916. Fons Josep Salvany. ©Biblioteca de Catalunya

L'edifici constava d'una porta al peu de la plaça, dos finestres petites i també hi havia una porta lateral, que va ser tapiada posteriorment, com ho demostren imatges de dècades posteriors.

Aquest edifici va romandre dempeus fins que el Quart va acordar la construcció d'una nova casa per al Consell de Quart i que s'aconseguiria realitzar el 16 d'octubre de 1938. A les actes s'esmenta la creació d'una comissió per les gestions necessàries per "á fer desmuntar els edificis" i el 23 d'abril de 1939 es nomena una comissió "**per a barrinar el roch de la presó**".⁶

⁵ Llibre d'actes del Quart d'Andorra_24 d'abril de 1921

⁶ Llibre d'actes del Quart d'Andorra

D'aquesta manera el terra quedaria anivellat i es construiria la Casa del Quart amb un edifici de granit que seria inaugurat el 1942. En conseqüència les restes de la presó restarien amagades.

L'antiga rectoria a l'esquerra i edifici de granit del Quart a la dreta. Anys 1970. Fons Peig. ANA

La darrera remodelació va culminar amb la construcció d'una nova casa comuna que fou inaugurada el 5 d'agost de 1982. Es va integrar en un mateix edifici Comú i Rectoria i es va guanyar espai a la plaça.

L'antiga rectoria es va demoure per tal de fer el nou Comú. Any 1979(?). Fons Peig_ANA

La reorientació dels edificis va suposar deixar exempt l'antic emplaçament de la presó, a més es va construir la rambla Molines que facilitaria el pas a la plaça del Poble.

L'any 2010 el Comú va aixecar el paviment de la plaça per tal de fer visible l'antiga presó i també s'exposaren uns grillons cedits pel Casimir Arajol.

Podeu enviar les vostres propostes, suggeriments o consultes a:

arxiu@comuandorra.ad

Comú d'Andorra la Vella

Dipòsit legal: AND. 583-2017